

Английский язык, как устоявшееся глобальное средство международного общения, приобрел большую популярность в результате значительной роли англоязычных государств в мировой экономике, политике, культуре и образовании, расширении политических, торговых и экономических связей, разработке современных компьютерных технологий, развитии международного туризма, появлении широкой интернет-сети, телеканалов и средств массовой информации. Все это способствовало интенсивному вхождению англоязычных слов в другие языки, в том числе в немецкий и азербайджанский. Относительно самого понятия «заимствование», его дефиниции и описания в лингвистике нет пока единого мнения.

Заимствования в лингвистике в современной трактовке – это слова иностранного происхождения, которые посредством языковых контактов попадают в другие языки и таким образом играют чрезвычайно важную роль в историческом развитии заимствующих языков. Это реально наблюдаемое явление, которое настолько актуально и злободневно, что давно привлекает самое пристальное внимание исследователей и требует ее детального рассмотрения в зависимости от самых различных факторов.

В настоящей статье рассматривается состояние проблемы англицизмов, их влияние и место в современном немецком и азербайджанском языках с лексической и фомоморфологической точек зрения. Исследуется их интеграция в указанные языки, а также проводится частотный и статистический анализ употребления англицизмов в сопоставляемых языках.

Интенсивное проникновение англицизмов в процессе глобализации в немецкий и азербайджанский языки, изучение проблем, связанных с появлением и освоением англицизмов в указанных языках, степень их заимствования, семантические функции, употребление в различных сферах, сопоставление их функций, влияние англо-американской культуры и недостаточная изученность социолингвистических причин и степени их ассимиляции в исследуемых языках в сопоставительном аспекте представляют собой интересный и актуальный учебный материал для преподавания на переводческих факультетах и факультетах журналистики в высших учебных заведениях.

Nəzərli Fidan

Azərbaycan Dillər Universiteti

TƏRCÜMƏDƏ ELLİPTİK CÜMLƏLƏRİN PRAQMATİK UYGUNLUĞU MƏSƏLƏSİ

Açar sözlər: ellipsis, pragmatika, üslub, pragmatik potensial, elliptik konstruksiyalar, dialoji nitq

Elliptik söyləmlər əsasən danışq üslubu sahəsində geniş işlədilir. Bu tip söyləmlərin danışq üslubuna aidliyi onların bədii ədəbiyyatda dialoqlarda və təsvirlərdə istifadəsində də büruzə verir. Elliptik söyləmlər dil modellərinin danışqda reallaşma sahəsində təzahür edən linqvistik hadisədir. Elliptik söyləmlərin müxtəlif növləri konkret üslubi xüsusiyyətlərə malik olur. Təbii ki, dialoji nitqdə yarımçıq situasiiv və elliptik söyləmlər bütövlükdə üstünlük təşkil edirlər.

Müstəqil struktur tipləri təmsil edən elliptik söyləmlər üçün sintaktik ekspressiya xarakterikdir. Elliptik söyləmlərin üst strukturu alt qatın transformalarını təmsil edir. Ətraf gerçəkliyi əks etdirən və əsasən dialoji nitqdə elliptik strukturlar təfəkkür prosesinin nəticəsidir. Ekspressivliyin reallaşma vasitələri elliptik söyləmlərin pragmatik potensialını gücləndirir. Elliptik söyləmlər yalnız tam strukturlarla (söyləmlərlə) heç bir sintaktik və ya semantik əlaqələrin olmamasını deyil, O.İ.Reunovanın da qeyd etdiyi kimi, “həm də eyni zamanda bu və ya digər dərəcədə danışq aktında təfəkkür proseslərinin müstəqil semantik-struktur və pragmatik xarakteristikasını nümayiş etdirirlər” [1, s. 10].

Söyləmin bu və ya digər komponentlərin implisitliyində əks olunan ellipsis mətn yaradıcı kateqoriyadır. Eyni zamanda elliptik elementin əsas təzahürü elleptikləşən elementin ən yaxın kontekstdə və ya situasiyada olması hesab edilə bilər. Mətnin pragmatik potensialı məlumatın məzmunu ilə onun dildə ifadəsinin birləşməsidir. Adresant informasiyanın çatdırmaq üçün kommunikativ niyyətinə uyğun vacib subyekt-məntiqi və konnotativ mənaya malik dil vahidlərini seçir. Onların söyləmdə təşkili zəruri semantik

əlaqələr əsasında qurulur. Nəticədə mətn müəyyən pragmatik potensial, dinləyiciyə kommunikativ təsir göstərmək keyfiyyəti kəsb edir. Mətnin pragmatik potensialı ötürülən məlumatın məzmunu və forması ilə müəyyən edilməsi mənasında obyektivləşir və sanki mətni yaradıcısından asılı olmayaraq artıq mövcuddur. A.Y.Məmmədovun yazdığı kimi, “mətn pragmatik effektdə malik olmalıdır və sosial cəhətdən şərtlənməlidir” [2, s. 9].

Tərcümə prosesində mətn orijinal dilinin pragmatik münasibətləri nəzərə alınmaqla, yəni mətnin doğuracağı reaksiya nəzərə alınmaqla, denotativ və konnotativ məna çalarlarının dəqiq çatdırılması ilə tərcümə olunan dilin daşıyıcısına ötürülür. A.D.Şveyserin də qeyd etdiyi kimi, “pragmatik münasibətləri nəzərə alınmaqla orijinal mətnin pragmatik uyğunlaşması, yəni orijinal və tərcümə olunmuş mətni qəbul edənlər arasında sosial-mədəni, psixoloji və digər fərqlərə müəyyən düzəlişlər edilməsi baş verir” [3, s. 145].

Struktur və semantik təşkilinin müxtəlifliyinə baxmayaraq, elliptik cümlələr vahid formal yarımçıqlıq xüsusiyyətinə malikdir və onların pragmatik potensialının müəyyən edilməsi üçün vacib ümumi sintaktik mənaya (sözlə ifadə olunmamış predikativliyə) malikdir.

Mürəkkəbli, bəzən isə kontekstdən kənarda elliptik söyləmlərin mənasını dərk edə bilməmək onların tərcüməsində yaranan əsas problemidir. Elliptik söyləmi qeyri-elliptik söyləmin çevrilməsi kimi öyrənilməlidir. Elliptik söyləmlərin təhlilində sıfır variantla təmsil olunmuş sözün eksplikasiyası üsulundan istifadə etmək məqsədəuyğundur. Eksplikasiya dedikdə, biz yeniləşməni, ellipsisə əks olanı, yəni sıfır variantın bu və ya digər sözün eksplikasiya olunmuş variantla əvəzlənməsi nəzərdə tuturuq. Elliptik söyləmlərin tərcümə üsullarını və onların pragmatik uyğunlaşma xüsusiyyətlərini nəzərdən keçirək:

/A privately-funded group that works with public bodies on renewable energy projects, will develop, (will) construct and (will) manage all the equipment at an estimated cost of J 150 m.// (Bərpa olunan enerji layihələri üzrə dövlət qurumları ilə işləyən özəl maliyyələşdirilən, bütün dəyər qiyməti cəmi 150 milyon funt sterling olan kompaniyalar qrupu işləyib hazırlayacaq, tikəcək və idarə edəcək).

Bu nümunədə dil vahidlərinə qənaət funksiyasını həyata keçirərək yersiz təkrarçılığın qarşısını alır. Sintaktik cəhətdən bərpa oluna bilən elliptik söyləmin tərcüməsində biz sıfır transformasiyadan istifadə edirik, çünki (will) köməkçi feili mənaya xələl gətirmədən tam qanuni buraxılımdır və dil vasitələrinə qənaət edən, təkrarçılığı aradan qaldıran vasitədir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. Реунова О.И. Эллипсис как лингвистическое явление. - Пятигорск: Пятигорский гос. лингв. ун-т, 2000. 229 с.
2. Мəmmədov A.Y. Мəmmədov M.Y. Diskurs təhlilinin koqnitiv perspektivləri. – Bakı: Çəşioğlu, 2010, 96 s.
3. Швейцер А. Д. Теория перевода. Статус, проблемы, аспекты. М.: Наука, 1988. 215 с

Наджафова Гюльбанис

Азербайджкий Университет Языков

ЛИНГВОСТРАНОВЕДЧЕСКИЙ АСПЕКТ В ОБУЧЕНИИ НЕМЕЦКОМУ ЯЗЫКУ

Ключевые слова: *Коммуникативная компетенция, речевая компетенция, лингвострановедческая компетенция, язык и культура, фразеология*

В настоящее время при обучении иностранного языка важное значение имеет не только приобретение учащимися языковых умений, но и приобщение их к иноязычной культуре.

Главной целью учебных занятий является формирование коммуникативной и лингвострановедческой компетенций, необходимых для успешной речевой деятельности.

Коммуникативная компетенция, как интегративное понятие, имеет комплексную структуру и является отображением лингвистической (лексической, грамматической, фонетической), речевой (аудирование, говорение, чтение, письмо) и лингвострановедческой компетенции. Неотъемлемой частью процесса овладения иностранным языком является приобретение знаний по истории, географии, государственном устройстве, культуре, быте, традициях и т.д. В этой связи, необходимо